HLAVNĚ SE DÍVAT DOPŘEDU

Spisovatelka **LUDMILA VAŇKOVÁ** o svém dvacátém století, o krásných očích Karla Teigeho a o tom, proč by nikdy nemohla emigrovat.

Lucie Zídková
Foto: Petr Kozlík

Život Ludmily Vaňkové je na román. A co by byla za spisovatelku, kdyby jej nesepsala? Její autobiografie *Život na rozhraní věků* vyšla před několika týdny a ve zkratce v ní najdete dějiny 20. století. Tatínka, náměstka ředitele Národní banky, zavraždili nacisti, když jí bylo patnáct let. Komunisti pak rodině zabrali pražský byt a Ludmilu nenechali ani dostudovat. Přesto se stala jednou z nejčtenějších spisovatelek 70. a 80. let a její historické romány o Přemyslovcích a Lucemburcích se vydávají dodnes.

V květnu oslavila devadesátku a zajela si vlakem do Itálie. Ale hlavně se teď těší na psaní nové knihy – o prvním přemyslovském králi Vratislavovi II. Když se loučíme, ptá se mě, kolik mi je let. „Čtyřicet dva," odpovídám. „Tak to je krásné. Nebo vlastně ne, ještě musíte počkat. Nejlepší je to od padesáti tak do pětaosmdesáti."

Jak si můžete pamatovat ty stovky jmen a dat z české historie?
Já mám to štěstí, že mám skvělou paměť. Ve třetí třídě obecné školy jsem uměla nazpaměť Erbenovu Kytici – a dodnes vám ji odrecituju. Zkouším si na tom, jestli mi paměť neodchází. Horší je to s tím, co jsem se naučila nedávno, to se vytrácí. Ale v tom středověku jsem zaběhnutá. A když nevím, podívám se na internet.

Není mnoho devadesátníků, kteří by si tykali s internetem.
Já jsem v tomhle byla celkem průkopnice, první počítač jsem měla už v 90. letech. Největší objev pro mě byla možnost dodatečných úprav. Dřív jsem směla mít nejvýše tři tiskové opravy na stránku! To si už dneska vůbec nedokážu představit.

Kdo ve vás v dětství vzbudil vášeň pro českou historii? Učitel dějepisu?
Ale kdepak! Tatínek. To byl velký fanda do historie. Místo pohádek nám vyprávěl řecké i české báje a pověsti. Také jsme doma měli všelijaké historické knihy a já jsem četla a četla. Třeba Přemyslovce od Josefa Šusty, to jsou výtečné knihy, plné podrobností, drbů. Dodnes si myslím, že kdyby se historie vyučovala takhle, bavila by lidi daleko víc. A pak k nám pravidelně jezdíval s károu plnou nejnovějších knih učeň ze Součkova knihkupectví, které bylo naproti přes řeku. My jsme si to přebrali, některé jsme si nechali a zbytek jsme poslali zpátky. V patnácti jsem věděla, že chci psát romány o českých dějinách, a začala jsem Závišem z Falkenštejna. Psala jsem i básně. Asi ze mě rodiče chtěli mít spisovatelku, ale já jsem chtěla být herečka.

Taky jste se jí málem stala – vždyť jste hrála v ochotnických souborech…
Nejenom to. Jednou, to jsem byla zaměstnaná v redakci časopisu Divadlo, mi šéf vyjednal pohostinské vystoupení v divadle v Mostě. Hrála jsem tam kněžnu v Jiráskově Lucerně.

» Adolf Branald pracoval na dráze, Hrabal pracoval na dráze, Markéta Zinnerová dělala jeden čas průvodčí. Nevím čím, ale železnice si s literaturou asi nějak notuje. «

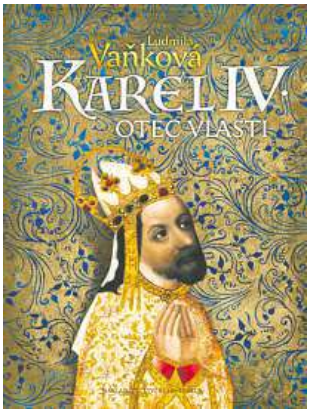

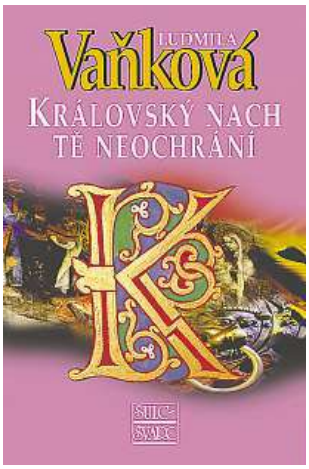

Po 35 románech většinou historického zaměření letos Ludmila Vaňková vydala v nakladatelství Šulc-Švarc vlastní životopis. Nazvala jej Život na rozhraní věků.

Jenže se mnou jela maminka, která tušila nějakou neplechu. Byla to jedna z nejhorších scén mého života, už jsem měla sbalený raneček, ale nedokázala jsem to mamince udělat. Bývalo by ji to zlomilo. Ona se nesmírně bála, abych se s někým nezapletla před svatbou, a nechtěla mě pustit z očí. Zaplať pánbůh, musím říct! Co bych dneska dělala?

Měla byste za sebou kariéru herečky…
No právě! Za sebou! A co bych měla před sebou? Víte snad o nějakých rolích pro devadesátiletou ženu? Je hrozné vidět v televizi ty starce a stařenky, jak se tam předvádějí. Díky bohu a mamince za to, že jsem se stala spisovatelkou.

Sepsala jste už prakticky celou velmocenskou historii Čech – Přemyslovce i Lucemburky. O Habsburcích říkáte, že vás nezajímají, protože jsou cizinci. Ale co husité?
Já jsem husity začala, ale pak jsem si uvědomila, že je to něco jiného. Oni prostě nepatří do té královské historie. A pak taky mám problém se Zikmundem. Nechtělo se mi popisovat ho tradičně, jako škůdce národa. Ono to nebylo tak černobílé. U nás v Čechách hrál negativní roli, ale mohl být skvělý král. Měl smůlu, že Karlovi IV. se před ním narodil Václav. Jirásek ho nesmírně obdivoval, ale pravda je, že Václav IV. zbabral, co mohl. Byl to těžký alkoholik neschopný vládnutí, na rozdíl od Zikmunda, který měl vůdcovský potenciál. Jenže v době Karlovy smrti mu bylo teprve osm. Stal se uherským králem a snažil se líného Václava dostrkat do Říma, aby tam převzal císařskou korunu, ale tomu se do toho vůbec nechtělo. Nakonec si ji tedy zabral pro sebe a střídal se o ni s moravským markrabětem Joštem. Jošt má teď v Brně sochu, ale jeho rodina mu tenkrát neměla zač děkovat.

Co provedl?
Neustále intrikoval. Snažil se dostat výš než jeho bratranci z Čech, Václav IV. a Zikmund.

Když mluvíte o historických postavách, je to, jako byste je osobně znala. Jako byste mluvila o své rodině.
Však já je taky důvěrně znám! Strávila jsem s nimi celý život!

Jaké vztahy máte jako romanopisec s historiky?
Když jsem v 80. letech psala Karla IV., objevila jsem monografii Jiřího Spěváčka, jejíž první díl vyšel v roce 1979. Napsala jsem mu takový opatrný dopis a on mi velice vlídně odpověděl. Také mi zprostředkoval setkání s profesorem Vlčkem, který prozkoumal Karlovu kostru, sehnal mi nějakého známého ve Vídni v archivu a lektoroval mi rukopis.

Jak jste se vypořádala s příčinou zranění Karla IV., které mu znetvořilo tvář a způsobilo nahrbení? Spekulovalo se o rytířském turnaji…
To je hloupost, která se objevila v době 700. výročí Karlova narození. Žádný turnaj se nemohl konat, protože v té době byl v Praze za Karlem římský tribun Cola di Rienzo, o čemž máme písemné doklady. Není možné, aby v té době byl zároveň na jakémsi utajeném turnaji v Itálii.

Máte nějaký ustálený rytmus práce?
Dříve jsem vydávala zhruba jednu knihu za rok. Půl roku jsem studovala podklady, půl roku psala. V posledních letech už to ale neplatí. Teď se snažím dopsat Vratislava II., prvního českého krále z rodu Přemyslovců, a pak bych mohla ještě dodělat toho Zikmunda. Tím by řada českých panovníků byla kompletní, což byl cíl, který jsem si vytkla někdy na konci 60. let, kdy jsem začala znovu psát.

Vyrůstala jste jako dcera náměstka ředitele Národní banky. Bydleli jste v sedmipokojovém bytě s panskou a kuchařkou, pak přišla okupace, heydrichiáda, za níž vám popravili otce, a nakonec komunisti, kteří vám sebrali majetek a vystěhovali vás z bytu. Jak jste se s tím dokázaly s maminkou a sestrou smířit?
Víte, člověk to bere tak, jak to přijde. Moji rodiče nepocházeli z bohatých poměrů, takže maminka si rychle zvykla a my také. Nikdy si nestěžovala. Vlastně dodnes nechápu, jak jsme tu válku přežily. Důchod po otci z německých rukou si mamka nevzala a nebyla připravená se živit sama.

Vzpomínáte si na den, kdy jste viděla tatínka – vy říkáte taťku – naposledy?
Jistě. Dodnes ho vidím stát v kabátě u dveří, šel normálně do práce, nic netušil. Bylo to v pondělí, gestapo pro něj přišlo do banky ve chvíli, kdy byl na jednání na ministerstvu financí. Všichni jeho kolegové věděli, že odtamtud chodí pěšky. A nikdo ho nepřišel varovat. Už v pátek ho po výroku mimořádného soudu zastřelili na kobyliské střelnici za přípravu velezrady. Bylo to doslova v posledních minutách stanného práva, 3. července 1942. Dodneška jsem přesvědčená, že důvodem nebyly jeho kontakty s exilovou vládou, i když určitě existovaly. Protože to by ho byli vyslýchali déle, aby se něco dozvěděli. Spíš to bylo tak, že na jeho místo se dral Němec. Jmenovali ho už ve středu, dva dny před taťkovou smrtí. Museli vědět, že taťka se živý z vězení nedostane.

Vaše maminka působila v Ženské národní radě, kterou založila Františka

Léta před bouří. První léta života prožila Ludmila Vaňková (vpravo) a její sestra Blanka v zámožné rodině pražského národohospodáře a člena nejužšího vedení Národní banky JUDr. Václava Vaňka. „My jsme mívali nejen služku, ale také kuchařku, jednou týdně k nám chodila posluhovačka a také pradlena. Služce se říkalo panská a nosila černý obleček s bílou minizástěrkou jen tak pro parádu… K příležitosti větších společenských událostí, jako byla večeře pro významné hosty, bývala přibrána ještě externí kuchařka, specialistka na slavnostní krmě. Když se sešli všichni pozvaní, přišly jsme na řadu my dvě se sestrou. Naše úloha byla objevit se nastrojené ve stejných šatečkách, pozdravit příchozí a zase zmizet.“

Plamínková, zastřelená nacisty jen pár dní před vaším otcem. Znala se maminka i s druhou nejdůležitější ženou rady, Miladou Horákovou?
Samozřejmě. Osobně se na Horákovou nepamatuji, ale její sestra Věra Tůmová k nám velmi často chodila i se svým manželem, který byl houslistou. Byli to velmi dobří přátelé. Mamka hrála na klavír, on na housle, byly to takové hudební večery.

Neměla jste v době procesu s Horákovou strach, že byste mohla přijít i o maminku?
Kupodivu ne. Přestože popravili i našeho rodinného přítele, právníka Oldřicha Pecla, s jehož rodinou jsme se přátelili a který byl mým duchovním vůdcem po tatínkově smrti. Každý ten režim – nacismus a komunismus – mě připravil o jednoho důležitého muže v mém životě.

Proč jste vlastně nestudovala historii, ale psychologii a sociologii?
To vím docela přesně. My jsme byli strašná třída. Takoví enfants terribles školy. A já jsem si tehdy řekla, že nikdy nechci skončit na stupínku. Takže jsem si zvolila takový obor, který se na gymnáziích neučil. Měla jsem za sebou šest semestrů psychologie a sociologie, když mě v roce 1948 vyhodili. A když mě v roce 1968 rehabilitovali a já směla znovu studovat, trvalo mi rok, než jsem se naučila se učit. Člověk strašně odvykne.

V roce 1968 jste vstoupila do komunistické strany. Proč?
To už dneska nikdo nechápe, viďte? Ale takových nás bylo mnoho, například i náš současný prezident. Měla jsem pocit, že jak se kolem nás stahovaly mraky, je třeba zvýšit počet členů strany a vzbudit v Sovětském svazu klamný dojem, že je u nás KSČ silná a že se o to nemusejí starat. Nehledě na to, že většina strany tehdy stála za Dubčekem – alespoň u nás v Albatrosu, kde jsem tehdy pracovala, to tak bylo. Jakmile se to zhouplo, tu legitimaci jsem vrátila. Byla jsem takový jednoroční dobrovolník.

Neuvažovala jste někdy o emigraci?
Ano, ale spíš jen teoreticky. Kdybych v roce 1948 bývala měla jít ven, musela bych přes Německo. A to jsem nechtěla. Člověk někam patří. Taťka taky mohl odejít, a neodešel. Jsem přesvědčená, že by neutekl, ani kdyby ho tehdy někdo varoval.

Skutečně pro vás hrálo takovou roli, že byste musela jít přes Německo?
No jistě! Ta představa, že bych musela přelézt ty kopečky a žebrat u Němců, kteří ještě před pár lety vraždili české lidi… Dodnes jim nevěřím. Nemyslím, že jsou naši nepřátelé, ale že bych jim skutečně věřila, to ne. Možná to ani není tím, že jsou to Němci, ale spíš tím, že jsou velcí a hned vedle nás.

Máte z nich větší strach než z Rusů?
Ne. To jsem si uvědomila jednou, když jsem na Karlově mostě slyšela ruštinu, že mě rozčiluje stejně jako předtím němčina.

Znalost jazyků vás přivedla i k práci překladatelky, jste podepsána pod překladem autobiografického Tajného života Salvadora Dalího z angličtiny, který si u vás objednal sám Karel Teige. Jak jste se k surrealistům dostala?
To byla úplná náhoda, já jsem o surrealismu nevěděla absolutně nic. Ale u těchto spolků je obvyklé, že se kolem nich pohybuje spousta dam, které doprovázejí nějaké génie. Já jsem doprovázela kamaráda, básníka Karla Hynka. Nikoli Máchu, i když paralely v tom osudu byly, oba zemřeli mladí. Dneska si myslím, že mě tam přivedl právě kvůli té mojí angličtině. Oni totiž byli surrealisti výhradně francouzštináři. Byla jsem šťastná, že můžu dělat něco kulturního. Překlad jsem dokončila v roce 1968, jenže už se nestihl vydat. Nepodařilo se zavilého roajalistu Dalího opentlit tak, aby ho komunisti strávili. Vyšel až po revoluci.

Jaký člověk byl Karel Teige? Dnes se o něm děti učí ve škole…
To byl takový guru celé té společnosti. Byl o generaci starší než my ostatní, žoviální pán, menší, trošku buclaté postavy, s krásnýma očima. Kouřil lulku. Občas jsme se scházeli u jeho ženy Jožky Nevařilové. Tu druhou ženu, s níž žil, Evu, jsem neznala. Obě si pak vzaly život, když ho stihl na ulici infarkt a zemřel. Byl to marxista, který vyrůstal v uměleckém okruhu skupi-

Foto archiv L. K.

ny Devětsil ve 20. letech. Ale oni to byli všichni levičáci, ač proti straně. Mnozí procitli až velice pozdě, ale já se tomu ani nedivím. I všichni moji přátelé z Francie a Belgie, se kterými jsem se stýkala po osmašedesátém roce, byli komunisti. Nemohla jsem to pochopit. Oni vůbec nevěřili tomu, co se na Západě říkalo o Sovětském svazu – a co bohužel byla pravda.

V 60. letech jste pracovala v různých nakladatelstvích, především v Albatrosu, kde jste dělala propagaci. Dodělala jste si vysokou školu, ale roku 1973 jste se ocitla na železniční stanici Karlštejn jako signalistka-výhybkářka. Jak se to stalo?
Jednoduše. Vyrazili mě, když jsem vrátila tu vzácnou stranickou legitimaci. Ale já nemůžu říct, že jsem na to doplatila. V tom domečku u dráhy to bylo krásné! Připadala jsem si tam jako host, i když to mohlo být navěky a jen náhodou nebylo. A navíc jsem tam – v dělnické profesi – měla dvojnásobný plat než v Albatrosu. Tak to tenkrát bylo…

Říká se, že pro spisovatele je práce v obyčejném povolání požehnáním z hlediska inspirace a témat.
Taky že ano! Adolf Branald, dobrý přítel mého muže, pracoval na dráze, Hrabal pracoval na dráze, Markéta Zinnerová dělala jeden čas průvodčí. Nevím čím, ale železnice si s literaturou asi nějak notuje. Taky jsem z toho prostředí napsala román Domeček na Vesuvu.

Nedávali vám kolegové najevo, že mezi ně nepatříte, když jste „študovaná“?
Ani ne. Oni to ani všichni nevěděli. Byla jsem pro ně železničářka a taky jsem se tak cítila. Já jsem odcházela z místa, kde jsem musela vychvalovat knihy, které nikdo nechtěl číst. A tady jsem najednou byla bezprostředně užitečná. Kdybych nepřehodila správně výhybku, vykolejil vlak nebo jel jinam, než měl.

Navíc jste mohla o nočních službách psát…
Rukopis jsem schovávala na stavědle v šuplíku! Psala jsem i poté, co mi našli sedm dioptrií a přeřadili mě na pokladnu. Kolikrát mě štvalo, jak mě cestující od psaní rušili, říkala jsem si, kdybyste tak věděli, co já tady vlastně dělám! Večer jsem to doma přepisovala na stroji.

Zpočátku to ale nebyly historické romány, začala jste psát sci-fi. Proč?
Tehdy existovaly jen tři tematické okruhy, kde se nemuselo psát nic o straně a vládě: sci-fi, historie a detektivka. Kolegyně z Albatrosu Hana Prošková, která sama psala detektivky, si myslela, že bych měla napsat něco pořádného. Vzala můj starý rukopis Záviše z Falkenštejna a ukázala ho svému redaktorovi v Mladé frontě. Načež on mě vybídl, ať si vymyslím nějaký námět. Na dovolené v Bulharsku jsem pak přišla na sci-fi příběh Mosty přes propast času. Jenže nebyl dostatek papíru, takže se vydání pořád odsouvalo.

Jen kvůli nedostatku papíru?
To bylo tehdy běžné. Ediční plány se sestavovaly podle dodávek papíru a na nové autory často nevystačilo. Jenže já jsem se už dostala na šikmou plochu. Musela jsem psát a psát. Tak jsem psala do šuplíku: Krále železného, krále zlatého a Černou ságu. Když jsem měla rozepsanou třetí knihu, a ta první pořád nebyla vydaná, poradila jsem se s kamarády a šla do Melantrichu. Vydali mi to téměř okamžitě.

Dokážete existovat bez psaní?
Ne, nedokážu. Teď by měly znovu vyjít první dva díly Přemysla Otakara I., mám tam balík korektur, ale přitom už pošilhávám po několika knihách, které jsem si sehnala k Vratislavovi II. Byl to první český král a v té řadě mi chybí, společně s Vladislavem.

V roce 1989, kdy padl komunismus, vám bylo 62 let. Čekala jste tu změnu?
Abych pravdu řekla, už jsem to ani nečekala. O to úžasnější to byl pocit. 16. listopadu večer jsem se vrátila ze čtyřdenního pobytu ve Vídni a doma jsem našla dopis z PEN klubu, kam jsem se snažila dostat. Začínal: „Vážená paní kolegyně, je nám ctí…“ Žádné „soudružko“. Takže jsem do té atmosféry vplula plná euforie, vydala jsem se na Václavák, ale vůbec jsem se tam neprodrala, jen mi lichotilo, že se to všechno dělo v Melantrichu, s nímž jsem byla tolik let spojená.

V šedesáti letech jste začala cestovat, mimo jiné do Nepálu, do Austrálie, na Bali, do Ameriky. Máte ještě nějaké cestovatelské plány?
To už asi bohužel ne. Před pár týdny jsem se vrátila z poslední cesty do Itálie, ale už to bylo nad mé síly. Jely jsme se sestřenicí Evou vlakem, protože od té doby, co se člověk na letišti musí při kontrole málem svléknout donaha, už mě letadla netěší. Dojely jsme za Neapol a týden jsme odpočívaly na pláži pod slunečníkem. Já jsem tam studovala materiály k Vratislavovi.

Je vám devadesát let. Máte nějaký recept na to, jak „přežít stáří“ v tak dobré kondici, v jaké jste?
Nedívat se jen dozadu, ale taky dopředu. Není důležité, že píšu, ale že se chystám něco dalšího psát.

«

LUDMILA VAŇKOVÁ (90)

Autorka 35 románů z českých královských dějin (např. trilogie Zrození království, tetralogie Lev a růže o době Přemysla Otakara II., Lucemburská trilogie či hexalogie Orel a lev o Karlovi IV.), dvou knih v žánru sci-fi a částečně autobiografického románu Domeček na Vesuvu, odehrávajícího se v prostředí železničářů. Pracovala v redakcích (např. časopis Divadlo, nakladatelství Albatros, Československý spisovatel), ochotnicky hrála divadlo, přeložila z angličtiny Tajný život Salvadora Dalího. Soustavně začala psát až koncem 60. let. V letech 1974–79 pracovala jako signalistka na nádraží v Karlštejně. Po revoluci se oddala své cestovatelské vášni a navštívila mnoho zemí světa.
Ludmila Vaňková má dvě děti, sedm vnoučat a tři pravnuky.